

Pr. 121/2023
CEM

CANCELARIA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 25-158-5977

Chișinău

07.06.2023

**Biroul Permanent
al Parlamentului**

În temeiul art. 58 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797/1996, se prezintă Avizul la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (inițiativa legislativă nr. 121 din 28 aprilie 2023), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 376 din 7 iunie 2023.

Anexe:

1. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Avizului (în limba română – 1 filă);
2. Avizul la proiectul de lege (în limba română – 4 file).

Secretar general adjunct al Guvernului

Igor PȘENICINÎ

Ex: J.Ciobanu
Tel: 250-282

Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 101

Fax:
+ 373 22 242696

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA	
D.D.P. Nr.	1405
"07" 06	2023
Ora	

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. 376

din 7 iunie 2023

Chișinău

**Cu privire la aprobarea Avizului la proiectul
de lege pentru modificarea unor acte normative**

Guvernul HOTĂRĂȘTE:

Se aprobă și se prezintă Parlamentului Avizul la proiectul de lege
pentru modificarea unor acte normative.

Prim-ministru

DORIN RECEAN

Contrasemnează:

Ministrul justiției

Veronica Mihailov-Moraru

Aprobat
prin Hotărârea Guvernului nr.376/2023

AVIZ
la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative

Guvernul a examinat proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative, înaintat în calitate de inițiativa legislativă (nr. 121 din 28 aprilie 2023) de către domnul Alexandr Nesterovschi și doamna Irina Lozovan, deputați în Parlament, și comunică următoarele.

Inițiativa legislativă este înaintată în corespundere cu art. 73 din Constituția Republicii Moldova și cu art. 47 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797/1996.

Proiectul legii are, în principal, ca obiect modificarea actelor normative adoptate de Parlament, în sensul reformulării sintagmei „limba română” cu sintagma „limba moldovenească” (potrivit art. I), precum și a sintagmei „istoria românilor” cu sintagma „istoria Moldovei” (potrivit art. II).

Pe de altă parte, proiectul prevede modificarea Hotărârii Parlamentului nr. 433/1990 cu privire la zilele comemorative, zilele de sărbătoare și la zilele de odihnă în Republica Moldova, precum și a Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154/2003, în a căror conținut se propune înlocuirea sintagmei „Ziua Limbii Române” cu sintagma „Limba Noastră” (potrivit art. III).

Prin conținutul său normativ, proiectul de lege face parte din categoria legilor organice.

Cu referire la soluțiile legislative de la art. I și II propuse de inițiatori, precizăm că normele sunt de natură să aducă atingere:

- principiului fundamental al supremației Constituției Republicii Moldova, consfințit în articolul 7, potrivit căruia „Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nicio lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.”;

- articolului 13 alineatul (1) din Constituția Republicii Moldova, potrivit căruia limba de stat a Republicii Moldova este limba română;

- articolului 140 din Constituția Republicii Moldova, consacrat hotărârilor de jurisdicție constituțională.

Având în vedere obiectul inițiativei legislative, Guvernul amintește că, la data de 16 martie a.c., Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 52 pentru implementarea considerentelor unor hotărâri ale Curții Constituționale, prin care au fost operate modificări potrivit cărora „în textul actelor normative adoptate de Parlament: cuvintele „limba moldovenească”, la orice formă gramaticală, se substituie cu cuvintele „limba română”, la forma gramaticală corespunzătoare; cuvintele „limba de stat”, „limba oficială” și „limba maternă”, la orice formă

gramaticală, în cazul în care se are în vedere limba de stat a Republicii Moldova, se substituie cu cuvintele „limba română”, la forma gramaticală corespunzătoare”.

Este necesar să se aibă în vedere că adoptarea Legii nr. 52/2023 pentru implementarea considerentelor unor hotărâri ale Curții Constituționale a avut drept scop punerea în executare a actelor instanței de jurisdicție constituțională referitoare la limba de stat a Republicii Moldova (Hotărârea Curții Constituționale nr. 36/2013 privind interpretarea articolului 13 alineatul (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova, §§ 119-124, Hotărârea Curții Constituționale nr. 4/2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 234/2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, §§ 37 și 38 și Avizul Curții Constituționale nr. 3/2017 la proiectul de lege pentru modificarea articolului 13 din Constituția Republicii Moldova).

Astfel, semnalăm că în Hotărârea nr. 36/2013, Curtea Constituțională a subliniat că „prevederea conținută în Declarația de Independență referitoare la limba română ca limbă de stat a Republicii Moldova prevalează asupra prevederii referitoare la limba moldovenească conținute în articolul 13 al Constituției” (§ 124).

În această hotărâre, Curtea Constituțională a constatat contradicția existentă între textul Declarației de Independență și textul art. 13 alin. (1) din Constituție, fără a anula norma constituțională, revizuirea Constituției fiind apanajul Parlamentului.

Potrivit art. 140 din Legea Supremă, hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate.

În același sens, normele art. 28 din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională prevăd că actele Curții sunt oficiale, executorii pe întreg teritoriul țării, pentru toate autoritățile publice și pentru toate persoanele juridice și fizice.

Referitor la obligația autorităților de a executa hotărârile Curții Constituționale, în Hotărârea nr. 33/2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituția Republicii Moldova, Curtea Constituțională a precizat că „intervenția Parlamentului sau a Guvernului, în interiorul termenului prevăzut în articolul 281 din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, în sensul celor stabilite prin hotărârea Curții Constituționale, reprezintă o expresie a caracterului definitiv și general obligatoriu al deciziilor instanței de contencios constituțional” (§ 54).

Astfel, în Avizul nr. 3/2017, Curtea Constituțională a reținut că „legislativul are obligația de a pune în executare actele instanței de contencios constituțional. Această obligație decurge din principiile statului de drept și principiul separației puterilor în stat.” (§ 10)

De asemenea, în Hotărârea nr. 18/2014 pentru controlul constituționalității Legii nr. 109/2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale nr. 502/1995) (statutul judecătorilor, competențele și procedura

Curții Constituționale), Curtea Constituțională a subliniat că „o consecință directă a nesocotirii, directe sau indirecte, sub orice formă a hotărârilor Curții Constituționale conduce, inevitabil, la sacrificarea principiului supremației Constituției, a principiului separației puterilor în stat și, implicit, a statului de drept” (§ 101).

Prin definiție, statul de drept presupune obligativitatea respectării Constituției Republicii Moldova și a legilor așa cum prevăd și dispozițiile articolului 7 din Constituție (a se vedea Hotărârea Curții Constituționale nr. 7/2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 64/1990 cu privire la Guvern, în redacția Legilor nr. 107 și nr. 110 din 3 mai 2013, a Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr. 634 și nr. 635 din 16 mai 2013 și a Hotărârii Guvernului nr. 295/2013, § 46).

Astfel, principiul supremației Constituției Republicii Moldova se întemeiază pe poziția sa supraordinară în vârful piramidei sistemului juridic, generând supralegalitatea constituțională, aplicabilă întregului sistem juridic, astfel încât legea, ca normă juridică ce transpune și dezvoltă normele constituționale, are ca limite de reglementare respectarea normei constituționale. Deci, poziția supremă a Constituției Republicii Moldova în ierarhia actelor normative are drept consecință faptul că legile și celelalte acte cu caracter normativ nu trebuie să contravină legii fundamentale.

Se observă că autorii proiectului de lege nu au ținut cont de prevederile Hotărârii Curții Constituționale nr. 36/2013, ignorându-se constatările expuse, privind principiile statului de drept și supremației Constituției Republicii Moldova, consacrate în art. 1 alin. (3) și art. 7.

Cu referire la norma prevăzută la art. III, ce vizează disciplina Istoria românilor, este de menționat că politicile educaționale și documentele curriculare privind educația istorică în sistemul educațional din Republica Moldova sunt determinate de Cadrul de Referință al Curriculumului National (2017), care a ținut cont de următoarele recomandări internaționale: Recomandarea nr. 15/2001 a Consiliului Europei cu privire la studiul istoriei în secolul XXI (2001), Memorandumul pentru educația permanentă, elaborat de Uniunea Europeană (2000), Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului (2010), Declarația Finală a celei de-a 25-a sesiuni a Conferinței Permanente a Miniștrilor Educației din cadrul Consiliului Europei (2016) și Cadrul de Referință al Competențelor pentru o Cultură Democratică (Consiliul Europei, 2018), precum și cele naționale – Codul educației nr. 152/2014, Standarde de eficiență a învățării la disciplina școlară Istoria pentru învățământul gimnazial și liceal (2012).

Curriculumul la disciplina Istoria românilor și universală, ediția 2019, aprobat prin Ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 906/2019, este orientat spre înțelegerea trecutului propriului popor și a diversității tradițiilor culturale și istorice ale etniilor conviețuitoare pe teritoriul Republicii Moldova (poate fi consultat pe pagina Ministerului Educației și Cercetării, treapta

gimnazială și cea liceală).

Astfel, conținuturile educaționale, conform Curriculumului la disciplină, sunt structurate pentru toate ciclurile din învățământul general, pornind de la istoria locală spre istoria națională, regională și universală, eșalonate în context cronologic sau problematic după cum urmează: clasa a IV-a: 25% – spațiul universal, 70% – spațiul național, 5% – spațiul local (regiunea, localitatea, familia, școala); clasa a V-a: 50% – spațiul universal, 45% – spațiul național și 5% – spațiul local; clasele a VI-a - XII-a: 45% – spațiul universal, 48% – spațiul național și 7% – spațiul local.

La elaborarea pachetului curricular pentru disciplina școlară Istoria românilor și universală, inclusiv denumirea disciplinei, a fost consultată opinia reprezentanților comunității academice, științifice și educaționale din țară (Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, academicieni, doctori habilitați în istorie, autori de curriculum, cadre didactice etc.), care au și făcut parte din componența Grupului de lucru, asigurând racordarea procesului educațional autohton în domeniul educației istorice la standardele europene.

Mai semnalăm și faptul că, pe fondul soluției legislative preconizate, în nota informativă, autorii nu au precizat/indicat mijloacele financiare pentru acoperirea creșterii cheltuielilor bugetare, așa cum prevede norma statuată la art. 131 alin. (6) din Constituția Republicii Moldova. Astfel, este de menționat și art. 17 alin. (2) din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014, potrivit căruia pe parcursul anului bugetar în curs nu pot fi puse în aplicare decizii care conduc la reducerea veniturilor și/sau majorarea cheltuielilor bugetare dacă impactul financiar al acestora nu este prevăzut în buget.

Având în vedere cele menționate, Guvernul nu susține adoptarea acestei inițiative legislative.

CANCELARIA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA

Nr.25-158- 6049

Chișinău

08.06.2023

**Biroul Permanent
al Parlamentului**

Suplimentar la nr. 25-158-5977 din 07.06.23

Prin prezenta, remitem atașat varianta în limba rusă a Avizului la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (inițiativa legislativă nr. 121 din 28 aprilie 2023), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 376 din 7 iunie 2023.

Anexe:

1. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Avizului (în limba rusă – 1 filă);
2. Avizul la proiectul de lege (în limba rusă – 4 file).

Secretar de stat

Adrian BĂLUȚEL

*Ex. J.Ciobanu
Tel: 022-250-282*

Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 104

Fax:
+ 373 22 242 696

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA	
D.D.P. Nr.	1431
"08"	06 2023
Ora	E-mail: cancelaria@gov.md

ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №376

от 7 июня 2023 г.

Кишинэу

Об утверждении Заключения по проекту закона о внесении изменений в некоторые нормативные акты

Правительство ПОСТАНОВЛЯЕТ:

Утвердить и представить Парламенту Заключение по проекту закона
о внесении изменений в некоторые нормативные акты.

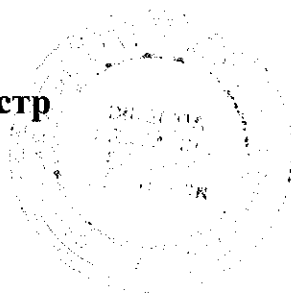
Премьер-министр

ДОРИН РЕЧАН

Контрасигнует:

Министр юстиции

Вероника Михайлов-Морару

Утверждено
Постановлением Правительства №376/2023

ЗАКЛЮЧЕНИЕ
по проекту закона о внесении изменений
в некоторые нормативные акты

Правительство рассмотрело проект закона о внесении изменений в некоторые нормативные акты, представленный в качестве законодательной инициативы (№ 121 от 28 апреля 2023 года) депутатами Парламента господином Александром Нестеровски и госпожой Ириной Лозован, и сообщает следующее.

Законодательная инициатива представлена в соответствии со статьей 73 Конституции Республики Молдова и статьей 47 Регламента Парламента, принятого Законом № 797/1996.

Основным предметом проекта закона является внесение изменений в нормативные акты, принятые Парламентом, в целях замены слов «румынский язык» словами «молдавский язык» (согласно статье I), а также фразы «история румыны» фразой «история Молдовы» (согласно статье II).

Проект предусматривает и внесение изменений в Постановление Парламента № 433/1990 о днях памяти, праздничных днях и днях отдыха в Республике Молдова, а также в Трудовой кодекс Республики Молдова № 154/2003, в содержании которых слова «Праздник румынского языка» предлагается заменить словами «Праздник "Лимба ноастрэ"» (согласно статье III).

По своему нормативному содержанию проект закона входит в категорию органических законов.

В отношении предложенных инициаторами законодательных решений отмечаем, что нормы могут затрагивать:

- основополагающий принцип верховенства Конституции, закрепленный в статье 7, согласно которой «Конституция Республики Молдова является ее высшим законом. Ни один закон или иной правовой акт, противоречащие положениям Конституции, не имеют юридической силы;

- часть (1) статьи 13 Конституции Республики Молдова, согласно которой государственным языком Республики Молдова является румынский язык;

- статью 140 Конституции, посвященной решениям конституционного суда.

Учитывая предмет законодательной инициативы, Правительство напоминает, что 16 марта т. г. Парламент Республики Молдова принял Закон № 52 об исполнении заключений некоторых постановлений Конституционного суда, посредством которых были внесены изменения, согласно которым «в тексте нормативных актов, принятых Парламентом

слова «молдавский язык» заменить словами «румынский язык» в соответствующем падеже; слова «государственный язык», «официальный язык» и «родной язык», если имеется в виду государственный язык Республики Молдова, заменить словами «румынский язык» в соответствующем падеже.».

Необходимо иметь в виду, что целью принятия Закона № 52/2023 об исполнении заключений некоторых постановлений Конституционного суда являлось обеспечение исполнения актов Конституционного суда, касающихся государственного языка Республики Молдова (Постановления Конституционного суда о толковании части (1) статьи 13 Конституции в соотношении с Преамбулой Конституции и Декларацией о независимости Республики Молдова № 36/2013, §§ 119-124, Постановления Конституционного суда № 4/2021 о контроле конституционности Закона № 234/2020 о функционировании языков на территории Республики Молдова, §§ 37 и 38 и Заключения Конституционного суда № 3/2017 по проекту закона об изменении статьи 13 Конституции Республики Молдова).

Таким образом, подчеркиваем, что в Постановлении № 36/2013 Конституционный суд отметил, что «норма Декларации о независимости о румынском языке, как государственном языке Республики Молдова, превалирует над нормой статьи 13 Конституции о молдавском языке» (§ 124).

В этом постановлении Конституционный суд отметил противоречие между текстом Декларации независимости и текстом части (1) статьи 13 Конституции, не отменяя конституционную норму, причем пересмотр Конституции является прерогативой Парламента.

Согласно статье 140 Конституции постановления Конституционного суда окончательны и обжалованию не подлежат.

В тех же целях положения статьи 28 Закона № 317/2020 о Конституционном суде предусматривают, что акты Конституционного суда являются официальными документами, обязательными для исполнения на всей территории страны всеми органами публичной власти и всеми юридическими и физическими лицами.

Что касается обязанности властей исполнять постановления Конституционного суда, в Постановлении № 33/2013 о толковании статьи 140 Конституции Конституционный суд уточнил, что «Действия Парламента или Правительства, в пределах срока, предусмотренного в статье 28¹ Закона № 317/1994 о Конституционном суде, по исполнению установленного Конституционным судом, являются выражением окончательного и общеобязательного характера решений органа конституционной юрисдикции» (§ 54).

В Заключении № 3/2017, Конституционный суд отмечал, что «законодательный орган обязан привести в исполнение акты органа конституционной юрисдикции. Данная обязанность вытекает из принципов правового государства и принципа разделения власти в государстве.» (§ 10).

Также в Постановлении № 28/2014 о контроле конституционности Закона № 109/2013 о внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты (Закон № 317/1994 о Конституционном суде и Кодекс конституционной юрисдикции № 502/1995) (статус судей, полномочия и конституционное судопроизводство Конституционного суда), Конституционный суд подчеркнул, что «проявление в любой форме неуважения к постановлениям Конституционного суда неизбежно приводит к нарушению принципов верховенства Конституции, разделения государственной власти и правового государства.» (§ 101).

Правовое государство, по определению, предполагает обязательное уважение Конституции и законов, как предусмотрено и в статье 7 Конституции (Постановление Конституционного суда № 7/2013 о контроле конституционности некоторых положений Закона № 64/1990 о Правительстве в редакции законов № 107 и № 110 от 3 мая 2013 и указов Президента Республики Молдова № 634 и № 635 от 16 мая 2013 года и Постановления Правительства № 295/2013 (Обращение № 16а/2013), § 46).

Таким образом, принцип верховенства Конституции основан на ее исключительном положении на вершине пирамиды правовой системы, порождающей конституционную сверхзаконность, распространяющуюся на всю правовую систему, таким образом, что закон как правовая норма, перелагающая и развивающая конституционные нормы, имеет в качестве нормативных ограничений соблюдение конституционной нормы. Итак, следствием верховного положения Конституции в иерархии нормативных актов является то, что законы и иные нормативные акты не должны противоречить основному закону.

Отмечается, что авторы проекта закона не учли положения Постановления Конституционного суда № 36/2013, игнорируя представленные выводы относительно принципов верховенства права и верховенства Конституции, закрепленных в части (3) статьи 1 и статье 7 Конституции Республики Молдова.

В отношении нормы, предусмотренной в статье III, касающейся предмета «История румын», следует отметить, что образовательные политики и документы учебного плана по историческому образованию в системе образования Республики Молдова определяются Рамочным учебным планом Национального куррикулума (2017), в котором учтены следующие международные рекомендации: Рекомендация № 15/2001 Совета Европы об изучении истории в 21 веке (2001), Меморандум об обучении на протяжении всей жизни, разработанный Европейским Союзом (2000), Устав Совета Европы об образовании для демократического гражданства и образовании в области прав человека (2010), Заключительная декларация 25-й сессии Постоянной конференции министров образования Совета Европы (2016) и Справочная система компетенций для демократической культуры (Совет Европы, 2018), а также национальные –

Кодекс об образовании № 152/2014, Стандарты эффективного обучения по школьному предмету «История» для гимназического лицейского образования (2012).

Учебная программа по предмету «История румын и всеобщая история» 2019 года, утвержденная Приказом министра просвещения, культуры и исследований № 906/2019, ориентирована на понимание прошлого собственного народа и многообразия культурных и исторических традиций этнических групп, совместно проживающих на территории Республики Молдова (можно ознакомиться на странице Министерства просвещения и исследований, гимназический и лицейский уровни).

Таким образом, содержание образования в соответствии с учебным планом по предмету структурировано для всех циклов общего образования, начиная от местной истории к национальной, региональной и всеобщей истории, поэтапно в хронологическом или проблемном контексте следующим образом: 4 класс: 25% – универсальное пространство, 70% – национальное пространство, 5% – локальное пространство (регион, местность, семья, школа); 5 класс: 50% – универсальное пространство, 45% – национальное пространство и 5% – локальное пространство; 6-12 классы: 45% – универсальное пространство, 48% – национальное пространство и 7% – локальное пространство.

При разработке пакета учебных программ по школьному предмету «История румын и всеобщая история», включая название предмета, учитывалось мнение представителей академического, научного и образовательного сообщества страны (Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы, Государственный университет Молдовы, Свободный международный университет Молдовы, Государственный педагогический университет им. Иона Крянгэ, академики, доктора исторических наук, авторы учебных программ, учителя и т.д.), которые также входили в состав рабочей группы, обеспечивая приведение местного образовательного процесса в области исторического образования в соответствие с европейскими стандартами.

Отмечаем, что на фоне законодательного решения в пояснительной записке авторы не уточнили/указали финансовые средства на покрытие увеличения расходов бюджета, как это предусмотрено нормой, установленной в части (6) статьи 131 Конституции. Необходимо отметить и часть (2) статьи 17 Закона № 181/2014 о публичных финансах и бюджетно-налоговой ответственности, согласно которой в течение бюджетного года не могут вводиться в действие решения, приводящие к сокращению доходов и / или увеличению расходов бюджета, если их финансовое воздействие не предусмотрено в бюджете.

С учетом всего отмеченного выше Правительство не поддерживает принятие этой законодательной инициативы.